

יחסי אדם ואל בספר מיכה ד"ר יסכה זימרון

שיעור 1: תוכחה חברתית:

משה גרינברג, "תפיסות יהודיות של הגורם האנושי בנבואה המקראית", בתוך: מ' בר אשר (עורך), ספר היובל לרב מרדכי ברויאר: אסופת מאמרים במדעי היהדות, א, ירושלים תשנ"ב, עמ' 7663-76, כאן עמ' 76.

מתקופת התלמוד ועד לרנסנס הקנתה ההגות והפרשנות היהודית הקלאסית לכתבים הנבואיים סמכות אלוהית: בכולם פיעמה רוח הקודש... הייחוס הדוגמטי של השראה אלוהית לכתובים לא עיכב הכרה בעדות הספרותית לכך, שלבני-אנוש היה חלק בעיצוב הטקסט... הנבואה מותנית באופיו וביכולתו האישית של הנביא: גילו, מדרגתו הרוחנית והשכלתו השפיעו על המסר. זהו ההסבר הקרוב והטבעי למגוון הסגנונות והניסוחים המבדילים נביא ממשנהו, כאשר בפיהם מסר אחד. מכאן שהנוסחה הנבואית "כה אמר ה'" מורה לא יותר מאשר "זה תוכן דבר ה' אליי, בלשוני אני".

דוד גלעד, "ספרות הנבואה", בתוך: צ' טלשיר (עורכת), ספרות המקרא: מבואות ומחקרים, ירושלים תשע"א, עמ' 307-324, כאן עמ' 312.

התוכחות המוסריות בעניין העוול החברתי והשלכותיו הלאומיות, תוכחות החוזרות ונשנות בספרות הנבואה, משקפות מענה דתי רב עצמה על שינויים במרקם החברתי בישראל שהואצו החל מהמאה השמינית לפנה"ס. כפי שהטעים יחזקאל קויפמן, בתקופה זו גדלו הבקיעים החברתיים, והפערים בין עשירים ועניים הלכו והתרחבו. מצב זה נבע מן השלווה היחסית ששררה בארץ במחצית הראשונה של המאה השמינית ומהמגמה לאורבניזציה נרחבת מאי פעם בארץ-ישראל, במיוחד לקראת סופה של אותה המאה. תנאים אלו הביאו לפריחתה ולהתבססותה של שכבה עליונה שלטת אשר ניצלה את חולשתם של איכרים שנושלו מאדמותיהם ושל מעמדות נחותים אחרים בחברה. המציאות העגומה הזאת השפיעה רבות על בשורתם של הנביאים הקלסיים כפי שנשתמרה בספרות הנבואה.

מיכה ב

1 הוּי חֲשָׁבִי אֲוֹן וּפְעֲלֵי רָע עַל מְשֻׁכְבוֹתָם בְּאוֹר הַבִּקְרָר יַעֲשֹׂהָ כִּי יֵשׁ לְאֵל יָדָם.	2 וְחִמְדוּ שְׂדוֹת וְגָזְלוּ וְעָשְׂקוּ גֹבֶר וּבֵיתוֹ וּבָתִּים וְנָשָׂאוֹ וְאִישׁ וְנַחֲלָתוֹ.

ישעיהו ה

8   הוּי מְגִיעֵי בֵּית בְּבֵית עַד אָפֶס מְקוֹם שָׂדֵה בְּשָׂדֵה יִקְרִיבוּ וְהוֹשְׁבֵתָם לְבַדְכֶם בְּקֶרֶב הָאָרֶץ

מיכה ג

1 וְקִצְיָנֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הֲלוֹא לָכֶם לְדַעַת אֶת הַמִּשְׁפָּט. גִּזְלֵי עוֹרִים מֵעֲלֵיהֶם וּשְׂאֵרִים מֵעַל עֲצָמוֹתָם. וְעוֹרִים מֵעֲלֵיהֶם הַפְּשִׁיטוּ וְאֶת עֲצָמוֹתֵיהֶם פָּצְחוּ וּכְבָּשָׂר בְּתוֹךְ קִלְחָת. וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם כִּאֲשֶׁר הִרְעוּ מֵעַלְלֵיהֶם.	1 וְאָמַר שְׁמַעוּ נָא רֵאשֵׁי יַעֲקֹב שִׁנְאֵי טוֹב וְאֶהְיֶה רַעִי (רַע) וְאֲשֶׁר אָכְלוּ שְׂאֵר עֲמִי וּפָרְשׁוּ כִּאֲשֶׁר בְּסִיר אֵז יִזְעָקוּ אֶל ה' וְיִסְתַּר פָּנָיו מֵהֶם בְּעַת הַהִיא

מיכה ז

1 אֲלֵלֵי לִי כִּי הֵייתִי כְּאֶסְפִּי קִיץ אִין אֲשֻׁכּוֹל לְאָכּוֹל בְּכֹרֶה אֹתָהּ נַפְשִׁי. וַיִּשֶׁר בְּאָדָם אִין אִישׁ אֶת אַחִיהוּ יִצְוֹדוּ חֶרֶם. וְהִגְדוֹל דִּבְרֵי הַנֶּפֶשׁ הוּא וַיַּעֲבֹתוּהָ. יּוֹם מִצְפִּיָּה פִקְדָתָהּ בָּאָה עֵתָהּ תִּהְיֶה מִבּוֹכָתָם. אֵל תִּבְטְחוּ בְּאֵלוֹף בֵּת קָמָה בְּאֵמָה כָּלָה בְּחַמְתָּהּ	1 אֲלֵלֵי לִי כִּי הֵייתִי כְּאֶסְפִּי קִיץ אִין אֲשֻׁכּוֹל לְאָכּוֹל 2 אֲבַד חֲסִיד מִן הָאָרֶץ כָּלֶם לְדָמִים יִאָרְבוּ 3 עַל הָרַע כְּפִים לְהִיטִיב הַשָּׂר שְׂאֵל וְהַשֹּׁפֵט בְּשִׁלּוּם 4 טוֹבֶם כְּחֹדֶק יִשְׂרָאֵל מִמְּסוּכָה 5 אֵל תִּאֲמִינוּ בְּרַע מִשְׁכָּבֶת חִיקָה שָׁמֹר פִּתְחֵי פִיהָ. 6 כִּי בֶן מִנְבֵל אֵב אִיבֵי אִישׁ אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ.

שמואל ורגון, ספר מיכה: עיונים ופירושים, רמת-גן תשנ"ד, עמ' 21-22

מיכה מוכיח את העשירים ביהודה על כי מכוח האפשרויות הכלכליות שבידיהם רכשו אחוזות מדלת העם, אף בדרך של כפייה. עצמתם גרמה להתמוטטות כלכלית של גברים, אלמנות ויתומים ולאבדן חירותם... אחת התוצאות של נישול בני העם מנחלותיהם היתה התערערות

מסגרת המשפחה. בחברה מסורתית, שהתא המשפחתי הוא בסיסה, יש בהתרופפות המשפחה משום התרופפות המבנה החברתי כולו. אילי ההון השתלטו בעזרת רכושם גם על מערכת השיפוט הממלכתית. השוחד עיוור אפוא את עיני השופטים וסילף את דרך משפט הצדק. לפי הערכת הנביא, השתלטו העשירים גם על אנשי הרוח בחברת יהודה, אשר נתפסו לאווירה החומרנית שפשתה במדינה.

מיכה ג

9	שָׁמְעוּ נָא זֹאת רְאֵשֵׁי בַּיִת יַעֲקֹב הַמִּתְעַבִּים מִשֹּׁפֵט	וְקִצִּינֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ.
10	בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים	וִירוּשָׁלַם בְּעוֹלָה.
11	רְאֵשֵׁי בִשְׁחָד יִשְׁפֹּטוּ וְעַל ה' יִשְׁעֲנוּ לֵאמֹר	וְכִהְיֶינָהּ בְּמַחִיר יוֹרוּ הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ
12	לָכוּ בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שָׂדֵה תַחְרֹשׁ	וִירוּשָׁלַם עֵינֵי תִהְיֶה וְהָרַ הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר.

ישעיהו כב

- 9 וְאֵת בְּקִיעֵי עִיר דָּוִד רְאִיתֶם
כִּי רְבוּ וַתִּקְבְּצוּ אֶת מֵי הַבְּרֶכָה
הַתַּחְתּוֹנָה.
- 10 וְאֵת בְּתֵי יְרוּשָׁלַם סִפְרֹתֶם וַתִּתְּצוּ הַבָּתִּים לְבַצָר הַחוּמָה.
- 11 וּמִקְוֵה עֲשִׂיתֶם בֵּין הַחֲמֹתִים לְמֵי הַבְּרֶכָה הַיִּשְׁנָה וְלֹא הַבִּטְתֶּם אֶל עֲשִׂיָהּ וַיִּצְרָה מֶרַח

מיכה ג

9	שָׁמְעוּ נָא זֹאת רְאֵשֵׁי בַּיִת יַעֲקֹב הַמִּתְעַבִּים מִשֹּׁפֵט	וְקִצִּינֵי בַּיִת יִשְׂרָאֵל וְאֵת כָּל הַיִּשְׁרָה יַעֲקֹשׁוּ.
10	בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים	וִירוּשָׁלַם בְּעוֹלָה.
11	רְאֵשֵׁי בִשְׁחָד יִשְׁפֹּטוּ וְעַל ה' יִשְׁעֲנוּ לֵאמֹר	וְכִהְיֶינָהּ בְּמַחִיר יוֹרוּ הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ
12	לָכוּ בְּגִלְלָכֶם צִיּוֹן שָׂדֵה תַחְרֹשׁ	וִירוּשָׁלַם עֵינֵי תִהְיֶה וְהָרַ הַבַּיִת לְבָמוֹת יַעַר.

מיכה ג

12 לְכוּ בְּגִלְלָתְכֶם
צִיּוֹן
וּירוֹשָׁלַם
וְהָרַר הַבַּיִת
שָׁדָה
עֵינֹן
לְבַמֹּת יָעַר.
תַּחֲרֹשׁ
תִּהְיֶה

ישעיהו א

- 21 אֵיכָה הִיְתָה לְזֹנָה קִרְיָה נְאֻמְנָה מְלֹאֲתֵי מִשְׁפָּט צְדָק יִלְוֶוּ בָּהּ וְעַתָּה מֵרַצְחִים.
- 22 בְּסִפְפָּה הִיָּה לְסִיגִים סְבֵאָה מֵהוּל בְּמַיִם.
- 23 שָׂרִיף סוֹרְרִים וְחֹבְרֵי גִנְבִים כְּלוּ אֶהֱב שַׁחַד וְרֹדֵף שְׁלֹמֹנִים יְתוֹם לֹא יִשְׁפֹּטוּ וְרִיב אֶלְמָנָה לֹא יָבֹא אֲלֵיהֶם.
- 24 לְכוּ נְאֻם הָאֱדוֹן ה' צְבֹאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבֵי.
- 25 וְאֲשִׁיבָה יָדַי עֲלֵיךָ וְאֶצְרֹף כְּבֹר סִיגֶיךָ וְאֶסְיְרָה כָּל בְּדִילֶיךָ.
- 26 וְאֲשִׁיבָה שְׁפָטֶיךָ כְּבָרָאשְׁנָה וְיִעְצִיף כְּבַתְחַלְּהָ אַחֲרַי כֹּן יִקְרָא לְךָ עִיר הַצְּדָק קִרְיָה נְאֻמְנָה.
- 27 צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בְּצְדָקָה.

מיכה ג

12 צִיּוֹן שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ וּירוֹשָׁלַם עֵינֹן תִּהְיֶה וְהָרַר הַבַּיִת לְבַמֹּת יָעַר.

J.I. Alfaro, Micah: Justice and Loyalty, Grand Rapid 1989, p. 40

אם ישנם זמנים, מקומות וחפצים קדושים, לאלוהים עדיין יש משהו שהוא קדוש יותר, דהיינו צדק וזעקת העניים.

מיכה ג

9 שְׁמַעוּ נָא זֹאת רְאֵשֵׁי בַיִת יַעֲקֹב
הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט
10 בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים
11 רְאֵשֵׁיָהּ בְּשַׁחַד וּשְׁפָטוּ
וְעַל ה' יִשְׁעֵנוּ לֵאמֹר
12 לְכוּ בְּגִלְלָתְכֶם
צִיּוֹן שָׁדָה תַּחֲרֹשׁ
וּקְצִינֵי בַיִת יִשְׂרָאֵל
וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָה יַעֲקֹשׁוּ.
וּירוֹשָׁלַם בְּעוֹלָה.
וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ
לֹא תָבֹא עֲלֵינוּ רָעָה.
וּכְהֲנִיָּהּ בְּמַחִיר יוֹרוּ
הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ
וּירוֹשָׁלַם עֵינֹן תִּהְיֶה
וְהָרַר הַבַּיִת לְבַמֹּת יָעַר.

מיכה ג

9 שָׁמְעוּ נָא זֹאת רְאֵשֵׁי בַּיִת יַעֲקֹב
הַמִּתְעַבִּים מִשְׁפָּט

10 בְּנֵה צִיּוֹן בְּדָמִים

11 רְאֵשֵׁיָהּ בְּשַׁחַד יִשְׁפֹּטוּ
וְעַל ה' יִשְׁעֲנוּ לְאֹמֵר

12 לָכוּ בְּגִלְלָתְכֶם

צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ

וּקְצִינֵי בַיִת יִשְׂרָאֵל
וְאֵת כָּל הַיִּשְׂרָאֵל יַעֲקֹשׁוּ.

וּיְרוּשָׁלַם בְּעֹלָה.

וּכְהֻנֵּיהָ בְּמַחִיר יִירוּ
הֲלוֹא ה' בְּקִרְבָּנוּ

וּיְרוּשָׁלַם עֵינֵי תִהְיֶה

וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יִקְסְמוּ
לֹא תָבוֹא עָלֵינוּ רָעָה.

וְהָרַבִּיּוֹת לְבַמֹּת יַעַר.

שיעור 2: התחום המדיני

בנימין אופנהיימר, "מעשה מדיני והגות מדינית אצל נביאי הבית הראשון",

בתוך: טיפוסי מנהיגות בתקופת המקרא:

יום עיון לרגל מלאת שמונים וחמש שנים לדוד בן-גוריון, ירושלים תשל"ג, עמ' 37.

ברי, שהמחשבה המדינית של הנביאים לא נולדה מתוך שיקולים פראגמטיים או מתוך הערכה מוקדמת של כוחות היסטוריים העומדים להופיע באופק, כפי שדימו חוקרים ראציונאליסטים בראשית מאה זו. היא אינה אלא פועל יוצא מהערכת המציאות באיספקלריה של האידיאלים הדתיים והמוסריים, שהגשמתם היא עיקר מגמתם החינוכית.

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע

הַמֶּלֶךְ אִיו בָּךְ אִם יוֹעֲצָךְ אָבֹד

כִּי הִחְזִיקָךְ חֵיל כִּיּוֹלָדָה.

10 חוֹלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלָדָה

כִּי עֲתָה

תִּצְאֵי מִקְרִיָּה

וְשָׁכַנְתְּ בַשָּׂדֶה וּבָאת עַד בְּבֵל

שָׁם יִגְאָלְךָ ה' מִכַּף אִיבִיָּה.

שָׁם תִּנְצְלֵי

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע

הַמֶּלֶךְ אִיו בָּךְ אִם יוֹעֲצָךְ אָבֹד

כִּי הִחְזִיקָךְ חֵיל כִּיּוֹלָדָה.

10 חוֹלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלָדָה

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע

הַמֶּלֶךְ אִיו בָּךְ

אִם יוֹעֲצָךְ אָבֹד

כִּי הִחְזִיקָךְ חֵיל כִּיּוֹלָדָה.

10 חוֹלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלָדָה

יאיר הופמן, מיכה (מקרא לישראל), תל-אביב 2017, עמ' 197

המלך אין ברך אם יועצך אבד - שאלה רטורית... התשובה המתבקשת בדרך כלל שלילית, וכאן משמעותה: הרי יש ברך מלך ויועץ, מדוע אם כן את זועקת כאילו אינם ואין לך תקווה?

**בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה",
בית מקרא ז (תשכ"ג), עמ' 62-63**

מהי הדרישה הפוליטית שבפי הנביא? הוא תובע מן העם וממנהיגיו, כי ייצאו למלחמת תנופה נגד האויב כדי לשבור את המצור. דבר זה עולה מכל דימוי ודימוי הנזכר כאן...
יהא זה דימוי היולדה... והפועל "גחי", המציין בבניין קל את פריצת הרחם בשעת הלידה, ובבניין הפעיל את הזינוק הפתאומי של התנין ממעמקי הים ואת זה של האויב ממארבו, משמש כאן מעבר מהמשל לנמשל.

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע
הַמֶּלֶךְ אִין בְּךָ
אִם יוֹעֲצָה אָבֵד
כִּי הֶחֱזִיקָה חֵיל כִּיּוֹלְדָה.
10 חוּלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלְדָה

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע
הַמֶּלֶךְ אִין בְּךָ
אִם יוֹעֲצָה אָבֵד
כִּי הֶחֱזִיקָה חֵיל כִּיּוֹלְדָה.
10 חוּלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלְדָה

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע
הַמֶּלֶךְ אִין בְּךָ
אִם יוֹעֲצָה אָבֵד
כִּי הֶחֱזִיקָה חֵיל כִּיּוֹלְדָה
10 חוּלֵי וְגַחֵי בֵּת צִיּוֹן כִּיּוֹלְדָה
כִּי עֲתָה
תִּצְאֵי מִקְרִיָּה שָׁם תִּנְצְלֵי
וְשִׁכְנֹתַי בְּשֹׁדָה וּבָאת עַד בְּבֶל
שָׁם יִגְאָלָה ה' מִכָּף אִיִּבְיָה.

**H. Mckeating, The Books of Amos, Hosea and Micah,
Cambridge 1971, p. 174**

בימי קדם, כאשר התרחשה פלישה לארץ, תושבי אותה הארץ היו בורחים אל מקום בטוח - הערים מוקפות החומה. אם הגברים היו בורחים לכיוון השני, מהערים אל אזורי הכפר, היה הדבר מעיד על העדר תקווה, הודאה בכך שהערים לא בטוחות ובכך שאי אפשר למנוע את נפילתן בשבי.

שמואל ורגון, ספר מיכה: עיונים ופירושים, רמת-גן תשנ"ד, עמ' 128

בפסוק 9 מדברים מתנגדי מיכה, נביאי הישע, המעודדים את העם בשעת המצוקה, כי אין סיבה לפחוד ולזעוק, שהרי יש בבת-ציון מלך, ויש לסמוך על עצתו, שתביא ישועה לירושלים. אך לעומתם אומר מיכה, כי אמונתם זו אינה במקומה, לבת-ציון יש סיבה לפחוד ולזעוק, שכן תושבי יהודה ייאלצו לעזוב את העיר ולהתרכז בשדה לקראת הגלייתם, ורק לאחר שייענשו בגלות - יגאלם ה'. פסוקים אלה נראים אמנם כדברי הנביא עצמו, אך דומה שתוכנם מעיד עליהם כי הם דיאלוג, והם מביאים שתי עמדות מנוגדות.

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע
הַמֶּלֶךְ אִין בָּרָךְ
אִם יוֹעֲצָה אָבָד
כִּי הִחְזִיקָה חֵיל כְּיֹלְדָה.

10 חוּלֵי וְגַחֲי בֵּת צִיּוֹן כְּיֹלְדָה
כִּי עֲתָה
תִּצְאֵי מִקְרִיָּה
שֵׁם תִּנְצְלֵי

וְשָׁכַנְתָּ בְּשָׂדֵה וּבָאת עַד בְּבֶל
שֵׁם יִגְאֲלֶהָ ה' מִכַּף אִיָּבִיָּה.

מיכה ד

9 עֲתָה לָמָּה תִרְיַעֵי רַע?
הַמֶּלֶךְ אִין בָּרָךְ?
אִם יוֹעֲצָה אָבָד
כִּי הִחְזִיקָה חֵיל כְּיֹלְדָה.

10 חוּלֵי וְגַחֲי בֵּת צִיּוֹן כְּיֹלְדָה
כִּי עֲתָה
תִּצְאֵי מִקְרִיָּה
שֵׁם תִּנְצְלֵי?

וְשָׁכַנְתָּ בְּשָׂדֵה וּבָאת עַד בְּבֶל
שֵׁם יִגְאֲלֶהָ ה' מִכַּף אִיָּבִיָּה?

שיעור 3: יחסי ישראל והגויים

מיכה ה

4 והָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבָעָה רָעִים וְרָעוּ אֶת אֶרֶץ אֲשׁוּר בְּחָרָב וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ	וְכִי יֵדְרֶךְ בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ וְשָׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם. וְאֶת אֶרֶץ נְמֹרָד בְּפִתְחֶיהָ וְכִי יֵדְרֶךְ בְּגִבּוֹלָנוּ.

S.Z. Aster, "Treaty and Prophecy: A Survey of Biblical Reaction to Neo-Assyrian Political Thought", in: *ibid* and A. Faust (eds.), *The Southern Levant under Assyrian Domination, University Park 2018, p. 110.*

בכתובות אשוריות נעשה שימוש בביטוי "שלימו" (salimu), המגיע מאותו המקור הלקסיקלי והסמנטי כמו המונח העברי הנמצא בשימוש כאן, על מנת לתאר שיעבוד של טריטוריה. בתנ"ך העברי, "שלום" מתייחס בדרך כלל ל"כניעה" ... כאן, נראה שנעשה שימוש במשמעות האכדית, מתוך מתקפה מחוכמת על הרעיון האשורי של חוק אוניברסלי.

מיכה ה

4 והָיָה זֶה שְׁלוֹם אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבָעָה רָעִים וְרָעוּ אֶת אֶרֶץ אֲשׁוּר בְּחָרָב וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ	וְכִי יֵדְרֶךְ בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ וְשָׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם. וְאֶת אֶרֶץ נְמֹרָד בְּפִתְחֶיהָ וְכִי יֵדְרֶךְ בְּגִבּוֹלָנוּ.

שמואל ורגון, ספר מיכה: עיונים ופירושים, רמת גן תשנ"ד, עמ' 150

כינויים אלה [רועים; נסיכים] מכוונים לאנשי קואליציה של עמים זרים המצטרפים ליהודה בימי מיכה. שכן המושג "רועים" הוא ביטוי רגיל במקרא למנהיגים... ואילו המונח "נסיך" משמש במקרא כינוי למלכי עמים זרים דווקא [יהושע יג, 21; יחזקאל לב, 30; תהלים פג, 12; דניאל יא, 8], כמו המונח המקביל לו באכדית *nasīku*. גם המונח "אדם", הבא כאן כסומך, משמעו "עמים" ... שבעת הרועים מייצגים, ככל הנראה, ברית צבאית אנטי-אשורית של עמי הסביבה.

מיכה ה

- 4 וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם
 אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ
 וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבַעַה רַעִים
 וְרָעוּ אֶת אֶרֶץ אֲשׁוּר בְּחָרֵב
 וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ
- וְכִי יִדְרֹף בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ
 וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם.
 וְאֶת אֶרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחֶיהָ
 וְכִי יִדְרֹף בְּגִבּוֹלָנוּ.

מיכה ה

- 4 וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם
 אֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ
 וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שְׁבַעַה רַעִים
 וְרָעוּ אֶת אֶרֶץ אֲשׁוּר בְּחָרֵב
 וְהִצִּיל מֵאֲשׁוּר כִּי יָבֹא בְּאֶרְצֵנוּ
- וְכִי יִדְרֹף בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ
 וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אָדָם.
 וְאֶת אֶרֶץ נִמְרֹד בְּפִתְחֶיהָ
 וְכִי יִדְרֹף בְּגִבּוֹלָנוּ.

בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה", בית מקרא 7 (תשכ"ז), עמ' 64
 הדבר המתמיה שאפשר ללמוד מדבריו על שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם, הוא החיוב הבלתי מסויג של מגע מדיני עם עמים זרים לשם קידום פני הסכנה האשורית... כאן השלמה מעניינת להשקפתו ההיסטורית על העתיד לבוא. כשם שהוא חוזה את העתיד האידיאלי לפי מתכונת נבואות הנקם העתיקות ומדגיש את הבחינה הצבאית והמדינית, כן הוא דורש ממלכי יהודה שבזמנו כי יגבירו את עצמתם הצבאית וינהגו בתקיפות אף כלפי אויב חזק מהם, גם אם הדבר כרוך במדיניות של בריתות.

מיכה ה

- 6 וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב
 כְּטַל מֵאֵת ה'
 אֲשֶׁר לֹא יִקְוָה לְאִישׁ
 וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם
 כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר
 אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרָמַס
 תָּרַם יִדָּה עַל צָרֶיהָ
- בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
 כְּרִבִּיבִים עָלֵי עֵשֶׂב
 וְלֹא יִנְחַל לְבָנֵי אָדָם.
 בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
 כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן
 וְטָרַף וְאִיו מְצִיל.
 וְכָל אִיבִיָּה יִפְרָתוּ.

מיכה ה

- 7 וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם
 כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר
 אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרָמַס
- בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
 כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן
 וְטָרַף וְאִיו מְצִיל.

הושע ה

וְכַרְקַב לְבַיִת יְהוּדָה	12 וְאֲנִי כָעֵשׂ לְאֶפְרַיִם
וַיְהוּדָה אֶת מְזֹרֹוֹ	13 וַיִּרְא אֶפְרַיִם אֶת חֲלִיוֹ
וַיִּשְׁלַח אֶל מֶלֶךְ יִרְבֹּ	וַיִּלְקֶה אֶפְרַיִם אֶל אֲשׁוּר
וְלֹא יִגְהֶה מִכֶּם מְזֹרֹר	וְהוּא לֹא יוּכַל לְרַפֵּא לָכֶם
וְכַכְפִּיר לְבַיִת יְהוּדָה	14 כִּי אֲנֹכִי כִשְׁחַל לְאֶפְרַיִם
אֲשָׂא וְאִיו מְצִיל	אֲנִי אֲנִי אֶטְרֹף וְאֵלֶיךָ
בְּצַר לָהֶם יִשְׁחַרְנְנִי	15 אֵלֶיךָ אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי
	עַד אֲשֶׁר יֵאֲשְׁמוּ וּבִקְשׁוּ פָנַי

מיכה ה

בְּקָרֵב עַמִּים רַבִּים	7 וְהָיָה שְׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם
כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן	כְּאֲרִיָּה בְּבִהְמוֹת יַעַר
וְטָרֹף וְאִיו מְצִיל.	אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרִמְס

הושע ה

וְכַכְפִּיר לְבַיִת יְהוּדָה	14 כִּי אֲנֹכִי כִשְׁחַל לְאֶפְרַיִם
אֲשָׂא וְאִיו מְצִיל	אֲנִי אֲנִי אֶטְרֹף וְאֵלֶיךָ
בְּקָרֵב עַמִּים רַבִּים	6 וְהָיָה שְׂאֲרִית יַעֲקֹב
כְּרִבִּיבִים עָלַי עֹשֵׁב	כְּטַל מֵאֵת ה'
וְלֹא יִיחַל לְבִנֵי אָדָם.	אֲשֶׁר לֹא יִקְוֶה לְאִישׁ

מיכה ה

בְּקָרֵב עַמִּים רַבִּים	7 וְהָיָה שְׂאֲרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם
כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן	כְּאֲרִיָּה בְּבִהְמוֹת יַעַר
וְטָרֹף וְאִיו מְצִיל.	אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרִמְס
וְכָל אִיבִיָּה יִכְרֹתוּ.	8 תָּרֵם יְדָה עַל צָרֶיהָ

מיכה ה

6 וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
 כְּרַבִּיבִים עָלַי עֹשֶׁב
 אֲשֶׁר לֹא יִקְוֶה לְאִישׁ
 וְלֹא יִחַל לְבְנֵי אָדָם.

7 וְהָיָה שְׂאֲרֵית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם
 כְּאֲרִיָּה בְּבַהֲמוֹת יַעַר
 אֲשֶׁר אִם עֵבֶר וְרָמַס
 בְּקֶרֶב עַמִּים רַבִּים
 כְּכַפִּיר בְּעֵדְרֵי צֹאן
 וְטָרַף וְאִיו מְצִיל.

8 תָּרַם יָדָהּ עַל צָרֶיהָ וְכָל אִיבֶיהָ יִכְרֹתוּ.

**H.W. Wolff, Micah the Prophet (trans. R.D. Gehrke),
 Philadelphia 1981, p. 95**

קריאה הנשענת על הרגישויות המודרניות שלנו לא מאפשרת את קיומה ההרמוני של הנבואה המופיעה בפסוק 7' עם הנבואה בדבר הטל. אולם, אין שום דבר - סגנוני או קונטקסטואלי, המצביע על כך שמדובר במחבר אחר מזה של הנבואה הניתנת בפסוק 7'.

גרשון ברין, מחקרים בספרות הנבואה הקלסית, ירושלים 2006, עמוד 141

בשניהם [ה 6, 7] מוענקת לישראל זכות חיים עצמאיים, ויתרון על פני מתנגדיהם. בפס' ו נוסח הדבר ניסוח של עצמאות - כטל: "אשר לא יקווה לאיש". ובא הכתוב השני וממשיך את אותו הרעיון: עצמאותם של ישראל תתבטא בנקם במשעבדיהם, בשליטה מלאה ואין מי שיעמוד מולם... דימוי הטל אינו בא אלא להדגיש את חיוניותם של ישראל ואת חוסר הצורך שלהם בעזרה מחוג כלשהו.

בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה", בית מקרא 7 (תשכ"ז), עמ' 62

אפשר לומר, שהגיונותיו ההיסטוריים של מיכה כמו אלה של ישעיהו סבבו על הרעיון כי ישראל תהיה לעתיד לבוא פינה ויתד בהיסטוריה העולמית; אלא שישעיהו שיווה לתקופה זו צביון רוחני ואוניברסאלי ודחק את המוטיב הצבאי לקרן זוית (יש' יא-טז). כנגד זה ראה מיכה להדגיש אך ורק את המשמעות הצבאית והלאומית של רעיון זה.

שיעור 4: יחסי הגויים והאל

מיכה ד

וְהָיָה הָרַבִּיּוֹת הַבְּיָתוֹן וְנִשְׂאָה הוּא מִגְבָּעוֹת וְהִלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאֵל בַּיִת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְחִנִּיתִתִּיהֶם לְמִזְמֵרוֹת וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה. וְתַחַת תֵּאֲנֹתוֹ כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דָּבַר.	1 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִהְרֻ עָלָיו עַמִּים. וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָרַבִּיּוֹת וְיִזְרְנוּ מִדְרָכָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְשֹׁפֵט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְכִתְתוּ חֲרֵבְתֵיהֶם לְאֵתִים לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֲרָב וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְאִין מִחְרִיד 5 כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֲנַחְנוּ נִלְהֶ בְשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

מיכה ד

וְהָיָה הָרַבִּיּוֹת הַבְּיָתוֹן וְנִשְׂאָה הוּא מִגְבָּעוֹת וְהִלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאֵל בַּיִת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְחִנִּיתִתִּיהֶם לְמִזְמֵרוֹת וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה. וְתַחַת תֵּאֲנֹתוֹ כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דָּבַר.	1 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נִכּוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִהְרֻ עָלָיו עַמִּים. וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָרַבִּיּוֹת וְיִזְרְנוּ מִדְרָכָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְשֹׁפֵט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְכִתְתוּ חֲרֵבְתֵיהֶם לְאֵתִים לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֲרָב וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְאִין מִחְרִיד 5 כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֲנַחְנוּ נִלְהֶ בְשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

מיכה ד

1 יהיה הר בית ה' ונשא הוא מגבעות 2 והלכו גוים רבים ואל בית אלהי יעקב ונלכה בארחותיו ודבר ה' מירושלם. והוכיח לגוים עצמים עד רחוק ונחיתתיהם למזמרות ולא ילמדון עוד מלחמה. ותחת תאנתו כי פי ה' צבאות דבר.	1 והיה באחרית הימים נכון בראש ההרים ונהרו עליו עמים. ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ויורנו מדרכיו כי מציון תצא תורה 3 ושפט בין עמים רבים וכתתו חרבתיהם לאתים לא ישאו גוי אל גוי חרב 4 וישבו איש תחת גפנו ואין מחריד 5 כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלה בשם ה' אלהינו לעולם ועד.

פרנק פולה, הסיפור במקרא, ירושלים תשנ"ט, עמ' 96

לשדה סמנטי (שדה משמעים) בפרשה מסוימת ניתן לייחס (א) מילים נרדפות או מילים המתכללות בקבוצת-על אחת (כגון 'חלקי גוף', 'לשון 'תנועה'). (ב) מילים נוגדות זו לזו ('גדול'- 'קטן', 'טוב'- 'רע', 'עמד'- 'שכב'), (ג) מילים המתקשרות במלים אלה בשל תפקידן בפעולה, כגון 'רגל' בצד 'הליכה'...
שדה סמנטי נקבע, אפוא, על פי אותם כללים השולטים ביצירת אסוציאציות.

מיכה ד

1 יהיה הר בית ה' ונשא הוא מגבעות 2 והלכו גוים רבים ואל בית אלהי יעקב ונלכה בארחותיו ודבר ה' מירושלם. והוכיח לגוים עצמים עד רחוק ונחיתתיהם למזמרות ולא ילמדון עוד מלחמה. ותחת תאנתו כי פי ה' צבאות דבר.	1 והיה באחרית הימים נכון בראש ההרים ונהרו עליו עמים. ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' ויורנו מדרכיו כי מציון תצא תורה 3 ושפט בין עמים רבים וכתתו חרבתיהם לאתים לא ישאו גוי אל גוי חרב 4 וישבו איש תחת גפנו ואין מחריד 5 כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלה בשם ה' אלהינו לעולם ועד.

דוד אלגביש, "חזון הר בית ה'", בית מקרא 38 (תשנ"ג), עמ' 201

הישוב העירוני בירושלים נחלק לאזורים הבאים: עיר דוד הנמוכה שבה גרו אוכלוסי העיר; העופל, שהוא גבוה מעיר דוד, בו שכן הממשל; ארמון המלך ששכן במקום גבוה יותר, בחלקו הנמוך של הר הבית, והמקדש - משכנו של מלך מלכי המלכים, היה בפסגת הר הבית, במקום הגבוה ביותר בעיר. חלוקה זו תאמה את ההשקפה לפיה, כל הגבוה מחברו, חשוב הוא ממנו. במחצית השנייה של המאה השמינית לפנה"ס, צורפה הגבעה המערבית לתחום היישוב העירוני של ירושלים, ואז נוצרה בעיה תיאולוגית. היישוב בגבעה זו היה גבוה מהר הבית, ואין זה מהוגן שאנשים יגורו במקום גבוה יותר ממקום המקדש וישקיפו עליו מלמעלה. לכן נאמר בחזון, כי הר בית ה' עתיד לגבוה.

בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה", בית מקרא 7 (תשכ"ג), עמ' 55

אין להניח שהכתוב מדבר על גידולו הפלאי של הר הבית לעתיד לבוא... אלא כאן ביטוי מושאל... הוא יהיה מפורסם וממרחקים יבואו אליו.

מיכה ד

וְהָיָה הַר בֵּית ה' וְנִשָּׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְהָלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו וַדְבַר ה' מִירוּשָׁלַם. וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְחִנִּיתִתִּיהֶם לְמִזְמֵרוֹת וְלֹא יִלְמְדוּן עוֹד מִלְחָמָה. וְתַחַת תָּאֲנֹתוֹ כִּי פִי ה' צָבָאוֹת דָּבַר.	1 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נָכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנָהָרוּ עָלָיו עַמִּים. וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הַר ה' וְיִוְרְנוּ מִדְרָכָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְשֹׁפֵט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חֲרֻבְתֵיהֶם לְאֹתִים לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֲרָב וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְאִין מִחְרִיד 5 כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאִנְחָנוּ נִלְךְ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.

יאיר זקוביץ, משמיע שלום מבשר טוב: שבעה פרקי חזון שלום לירושלים, חיפה 2004, עמ' 152-153

הפועל 'ונהרו' פותח את תיאור זיקת העמים כלפי ה'. פועל זה, המצטלצל עם מילת 'הרים', נגזר מן השם נהר, והוא מבטא את הזרם העז של העמים אשר יעלו להר ה', ודוק: בכוח הכבידה נהר זורם כלפי מטה, ואילו העמים יזרמו כלפי מעלה, אל ראשו של הגבוה בהרים. גובהו של ההר לא ירתיעם מלטפס אל פסגתו... דרך אחרת לבאר 'ונהרו' היא מלשון נהרה, אור... אין להעדיף פירוש אחד של 'ונהרו' על רעהו: לפנינו משנה הוראה, והנביא מכוון בדבריו לשתי המשמעויות גם יחד.

לאחר חורבן בית ראשון אין זה סותר את האפשרות שנבואה כמו 'חזון הר הבית' תיווצר קודם לכן ותהווה נדבך בהתגבשות המושגית המאוחרת יותר של האסכטולוגיה.

דוד אלגביש, "חזון הר בית ה'", בית מקרא 38 (תשנ"ג), עמ' 205

המציאות היישובית בירושלים בימי חזקיהו נרמזת בהיגד 'הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות' הנבואה על עליית העמים לירושלים מתייחסת בדרך הניגוד לפלישת הגויים ליהודה בימי חזקיהו, ותואמת לקריאת חזקיהו לשבטי הצפון לעלות לירושלים לחג הפסח. ולבסוף - החזון בדבר השיפוט של העמים לעתיד בירושלים, מתייחס אף הוא לסנחריב שדן את יהודה למסע עונשין על שהפרה ברית הוסאלים שהיתה לה עם אשור, ושפט את מנהיגי יהודה שנפלו בשבי

ישראל קנוהל, אמונות המקרא: גבולות המהפכה המקראית, ירושלים תשס"ז, עמ' 89-90

מלכותו של מלך אשור והמעשים שעשה - איסוף ממלכות ובלילתן - נועדו להפוך את האנושות לישות אחת בעלת תווים אחידים, 'שפה אחת ודברים אחדים', תחת ההגמוניה של אשור וצבאה. זעזועים אלה גרמו למהפכה במחשבה הדתית הישראלית על מערכת היחסים בין האל ואומות העולם... ישעיה קיבל את המציאות החדשה של זמנו והעניק לה משמעות חדשה. הגבולות בין העמים אמנם יימחקו, אבל לא כדי שהעמים יתאחדו תחת כוח הנשק האשורי, אלא כדי שיתאחדו במסר של שלום ויבואו לבקש את דבר האל בירושלים... חזון עידן השלום שבו כל העמים יתאחדו בבקשת דבר האל היה תגובתו של ישעיה לאתגר שהציבו מלך אשור ודברי הרהב שלו.

מיכה ד 5-1	ישעיהו ב 2-5
1 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִיָּה הַר בֵּית ה' נְכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא הוּא מִגְּבְעוֹת וְנִהְרֹו עֲלָיו עַמִּים.	2 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נְכוֹן יְהִיָּה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְּבְעוֹת וְנִהְרֹו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.
2 וְהִלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֶל הַר ה' וְאֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַם.	3 וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֶל הַר ה' אֶל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִזְרְנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדַבֵּר ה' מִירוּשָׁלַם.
3 וְשִׁפְט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְכִתְּתוּ חֲרֻבְתֵיהֶם לְאֲתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֲרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.	4 וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חֲרֻבֹתָם לְאֲתִים וְחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמִזְמְרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי חֲרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.
4 וְיָשְׁבוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ וְאִין מִחֲרִיד כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דָּבַר.	
5 כִּי כָל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֲנַחְנוּ נִלְךְ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.	5 בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה'.

מיכה ד 1-5	ישעיהו ב 2-5
1 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים יְהִיֶה הַר בֵּית ה' נְכוֹן בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא הוּא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָו עָלָיו עַמִּים.	2 וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים נְכוֹן יְהִיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים וְנִשְׂא מִגְבְּעוֹת וְנִהְרָו אֵלָיו כָּל הַגּוֹיִם.
2 וְהִלְכוּ גוֹיִם רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' וְאֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֹנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלַם.	3 וְהִלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלָה אֵל הַר ה' אֵל בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֹנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלַם.
3 וְשָׁפַט בֵּין עַמִּים רַבִּים וְהוֹכִיחַ לְגוֹיִם עֲצָמִים עַד רְחוֹק וְכִתְּתוּ חֲרֻבְתֵיהֶם לְאֲתִים וְחֲנִיתֵיהֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֵל גוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.	4 וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חֲרֻבְתֵיהֶם לְאֲתִים וְחֲנִיתֵיהֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא יִשְׂאוּ גוֹי אֵל גוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.
4 וְיִשְׁבּוּ אִישׁ תַּחַת גַּפְּנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ וְאִין מִחְרִיד כִּי פִי ה' צְבָאוֹת דָּבַר.	
5 כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו וְאֲנַחְנוּ נִלְךָ בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.	5 בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה'.

בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה",

בית מקרא 7 (תשכ"ז), עמ' 49, 53

חידושו של חזון אחרית הימים, לפי הנוסח שביש' ב, א-ה הוא רעיון התשובה האסכטולוגית של הגויים. רעיון זה חוזר אצל ישעיהו בפרק יט. לעתיד לבוא יישבעו בערי מצרים בשם ה' צבאות ואף יקימו מזבח לה' (שם פס' יח-כב). ויש גם רמז לכך, כי אשור תכיר אז בה' (פס' כג-כה). במסתו השנייה על נושא זה רומז הנביא על כך, שהגויים עתידים לקבל על עצמם את מלכות אלהים (כד, טו; כה, ג)... על טענות אלה של קויפמן יש להוסיף, כי חזון זה טבוע בסגנונו האישי המיוחד של ישעיהו. ...מתוך הקשר העניינים מסתבר כי... מיכה הוסיף פסוק זה [5] משום שלא קיבל את רעיון התשובה האסכטולוגית של הגויים.

W.J. Wessels, "Micah 4 and 5: A Battle of Words and Perceptions".

OTE 12 (1999), p. 629

נראה כי פסוק ה' מציג את תגובתם של אנשים שאינם מסכימים עם מיכה החוזה זמן בו האומות יגיעו לציון מתוך הכרה בה'. עם זאת, הם רואים עצמם כמנוגדים לאומות אלו שכן הם מצהירים בתוקף על הזדהותם הנצחית עם ה', כאשר לתפיסתם האומות האחרות ימשיכו לסגוד לאלים שלהם... הם אינם שותפים להשקפתו של מיכה בנוגע לעתיד, אלא מסתפקים במצב הקיים.

J.L. Mays, Micah (OTL), London 1976, p. 99

לאחר סיום הנבואה נשמעים דברי הקוראים בה המשתוקקים לכך שתתגשם. הם מדברים בעיצומה של היסטוריה קשה וחסרת ודאות שנכון לאותה העת עדיין אינה מוגדרת על ידי הגשמת החזון. אותם 'אנחנו' הם החברים בקהילת עמו של אלוהים, עם ישראל הנאמן... המילים אינן פשרה נוחה מתוך פלורליזם תיאולוגי, אלא ריאליזם בנוגע לדברים כפי שהם.

שמואל ורגון, ספר מיכה: עיונים ופירושים, רמת גן תשנ"ד, עמ' 117; 120.

הפסוק (מיכה ד, 5) הוא הערה ריאליסטית של מיכה על הנבואה המופשטת והאוטופית המכוונת לעתיד. הצורות "ילכו", "נלך" באימפרפקט משמען: הולכים בהתמדה... לאמור: אף-על-פי שכל העמים הולכים לפי שעה כל אחד בשם אלוהיו, אנחנו, בית ישראל, הולכים בשם ה' אלוהינו, וכך נמשיך ונלך לעולם ועד- כל הימים. בהערה זו אומר הנביא למעשה, שלעתיד לבוא ילכו אמנם כל העמים בשם ה', אבל בהווה קיים קו מפריד בין ישראל לעמים... מחזון העתיד עובר מיכה לאנשי דורו ואומר, כי בינתיים, עד שכל העמים יכירו באלוהי ישראל, ראוי שעם ישראל בעצמו ילך בשם ה' אלוהיו כבר עתה, ושאר העמים יצטרפו אליו בהמשך.

גרשון ברין, מחקרים בספרות הנבואה הקלסית, ירושלים 2006, עמ' 69-70

אם תחולת הכתוב (פסוק 5) להווה, הרי יש כאן הסתייגות מן האמור קודם בנבואה [א-ד]... עולה מזה שמיכה מתפלמס כאן עם הרעיון שבנבואה הקדומה, בפקפקו בכנות התגשמות הרעיון, וזאת משום קבע כי נאמנות הליכת של ישראל היא בשם ה', ולא כן הגויים, הממשיכים ללכת איש בשם אלוהיו, ויש להטיל ספק ביכולתם לשנות את טיבם ולקיים את האמור בנבואה הקדומה... בעוד ישעיהו שתק בעניין הגויים בציפייה לקיום הדברים בעתיד הנזכר, מדגיש מיכה את ספקותיו וקובע שהגויים אינם מוכשרים לכך: "כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו", והיות וכך כיצד זה ישנו בעתיד את אופיים וטיבם!?

יצחק פלג, "שתי קריאות בחזון אחרית הימים: מה בין השלום בנבואת אחרית הימים בישיעה ב, ב-ה לשלום בנבואה התאומה במיכה ד, א-ה", שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום כ (תש"ע), עמ' 44-45

מתברר שחזונו של מיכה דווקא ברור ואחיד: מיכה טוען כי בניגוד לימים אלו, להווה, באחרית הימים יעלו עמים רבים, איש איש בשם אלוהיו, אל הר ה' אלוהי יעקב, והוא יורה להם מקצת תורתו, אחת מדרכיו, וליתר דיוק את תורת השלום. בעתיד, באחרית הימים, ישבו בני עמו של הנביא איש תחת גפנו ותחת תאנתו, כמו שהיה בעבר, בימי שלמה המלך. אין המדובר בהכרח בבדלנות בין העמים כי אם אולי דווקא להפך - המדובר בהכרה של העמים שיש מה ללמוד מאלוהי יעקב, ואין זה מחייב אותם לבטל את עצמם ואת אמונתם באלוהיהם.

שיעור 5: המלך האידיאלי

מיכה ד

6 בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר ה' אֶסְפָּה הַצִּלְעָה וְהַנְּדָחָה אֶקְבְּצָה וְאֲשֶׁר הִרְעֵתִי.

7 וְשָׁמַתִּי אֶת הַצִּלְעָה לְשֹׂאֲרֵית וּמֶלֶךְ ה' עֲלֵיהֶם בְּהַר צִיּוֹן

וְהַנְּהַלְאָה לְגוֹי עֲצוּם מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

מיכה ב

12 אֶסְפֹּף אֶאֱסֹף יַעֲקֹב בְּלֶף יַחַד אֲשִׁימְנוּ כְּצֹאן בְּצֹרָה תְּהִימְנָה מֵאָדָם.

13 עָלָה הַפֶּרֶץ לַפְּנִיָּהִם פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ וַיַּעֲבֹר מִלְכָם לַפְּנִיָּהִם שָׁעַר וַיִּצְאוּ בּוֹ וְה' בְּרֵאשֵׁם.

גרשון ברין, מחקרים בספרות הנבואה, ירושלים 2006, עמ' 126-127

כצאן בצרה - ייתכן שמדובר בסוג מסוים של צאן על שם בצרה שבאדום (או במואב)... נראה להעדיף את האפשרות האחרת: בצרה. כאן בי"ת היא בי"ת היחס, ולפי זה יש כאן כינוי נרדף לביטוי "כעדר בתוך הדברו", ואזי 'צרה' הוא כינוי מקום מגורי הצאן, כעין הלשון 'דיר'... או שהכוונה לצאן הנאסף בפחד, במצוקה... ר' אליעזר מבלגנצי הציע הצעה נוספת: צאן מבצר, אבל פרט לדמיון השמות בצרה-מבצר אין בכך כדי לבאר את תמונת הצירוף.

יאיר הופמן, מיכה, (מקרא לישראל), תל-אביב 2017, עמ' 122

נראה שיש להשוות תיבת 'בצרה' לאכדית šēru, שדה, ערבה... ולקרוא 'כצאן בְּצָרָה', היינו בערבתו מקביל ל'בתוך הדברו'.

שמואל ורגון, ספר מיכה: עיונים ופירושים, רמת גן תשנ"ד, עמ' 85

יש סוברים, ש"הפורץ" מכוון למנהיג, ואם גם כאן חבוי משל, הרי הכוונה לאיל או לתיש ההולך בראש העדר; אך נראה להעדיף את הדעה, שהפורץ כינוי לה'. הוא "איש מלחמה", היוצא ופורץ לפני עמו במלחמות... ואף מוביל אותו בדרך הגאולה.... האל מכונה בהמשך גם "מלך", כביטוי מקביל לה'.

מיכה ב, 13

עֲלֵה הַפְּרִץ לַפְּנִיָּהִם = וַיַּעֲבֹר מֶלֶכָם לַפְּנִיָּהִם = וְהָ בְּרֵאשָׁם.
[על פי שמואל ורגון]

עֲלֵה הַפְּרִץ לַפְּנִיָּהִם = וַיַּעֲבֹר מֶלֶכָם לַפְּנִיָּהִם
[על פי יאיר זקוביץ ויאיר הופמן]

יאיר הופמן, מיכה (מקרא לישראל), תל-אביב 2017, עמ' 118

הנבואה מציינת גאולה בת שני שלבים, הבאים כנראה להקדים שלב שלישי שאינו נזכר בה במפורש. השלב הראשון הוא קיבוץ 'שארית ישראל' למקום אחד, והשלב השני - יציאה מאורגנת משם בראשות מלך בשר ודם ובהנחיית האל. הציור מיוסד על דגם הגאולה של מסורת יציאת מצרים: התכנסות במקום אחד וממנו פריצה מלוכדת של העם כולו בראשות מנהיג דגול (משה שהוא בבחינת "מלכם"), כשה' בראשם מנחה אותם את הדרך.... זיקת הנבואה למסורת זו מאפשרת להחיל את דגם יציאת מצרים גם על מה שלא נאמר: כשם שהיציאה ממצרים וההליכה במדבר הקדימות את הכניסה לארץ המובטחת כך גם כאן היציאה מהגלות קודמת לגאולה.

M. Sweeney, "The portrayal of YHWH's deliverance in Micah 2.12-13 reconsidered", in: J.H. Ellens (ed.), God's Word for Our World, I, London 2004, pp. 315-326, here p. 316

בחינה מדוקדקת של השפה והדימויים בפרק ב', פסוקים י"ב-י"ג, מתוך ההקשר הספרותי המיידית במיכה ב', מעלה כי הוא כלל אינו עוסק בגאולת ישראל על ידי ה'; אלא, הוא מציג את ה' ואת המלך המובילים את האנשים מהערים המוגנות המוקפות חומה אל הגלות...

מיכה ב

12 אָסַף אֶאֱסֹף יַעֲקֹב בְּלֶף
קִבֵּץ אֶקְבֹּץ שְׂאֲרֵי יִשְׂרָאֵל
יַחַד אֲשִׁימְנוּ כְּצֹאן בְּצֹרֶה
כְּעֶדֶר בְּתוֹךְ הַדְּבָר
תְּהִימְנָה מְאֹדָם.

13 עֲלֵה הַפְּרִץ לַפְּנִיָּהִם
פְּרָצוּ וַיַּעֲבְרוּ
וַיַּעֲבֹר מֶלֶכָם לַפְּנִיָּהִם
שְׁעַר וַיַּצְאוּ בוֹ
וְהָ בְּרֵאשָׁם.

גרשון ברין, מחקרים בספרות הנבואה הקלאסית, ירושלים 2006, עמ' 95

המגלה וההולך בראש הגולים הוא האל... "ויעבור מלכם לפנייהם וה' בראשם"... אין [בפסקה] כל נחמה, בניגוד לפירוש המקובל, אלא עונש גלות שהאל יממש בעצמו... מיכה מצטייר כאן כמי שסבור שהענישה היא ביוזמת האל ובביצועו (גם אם יהיו מעורבים בכך בני עמים אחרים). אפשר שזה הגורם העומד מאחורי האמירה הסתומה על הגלות, שלא נוסחה בדרך הקונבנציונאלית של הודעה על אויב שיגיע בשליחות האל. וכאן ניתן להצביע על הבדל בין

מיכה לישעיהו. ישעיהו אינו נמנע מלציין את מהות האויב... אף ישעיהו רואה באל את סיבת הכול, אבל הוא אינו נמנע מציון הסוכנים האנושיים לפעולתו.

מיכה ב

12 אָסוף אָסוף יַעֲקֹב בְּלֶף קִבֵּץ אֶקְבֵּץ שְׂאֵרֵי יִשְׂרָאֵל
 יַחַד אֲשִׁימְנוּ כְּצֹאן בְּצֹרֶה כְּעֵדֶר בְּתוֹךְ הַדְּבָרוֹ
 תְּהִימְנָה מֵאָדָם.
 13 עֲלֵה הַפְּרִץ לַפְּנִיָּהם
 פָּרְצוּ וַיַּעֲבְרוּ שְׁעַר וַיֵּצְאוּ בּוֹ
 וַיַּעֲבֵר מֶלֶכְם לַפְּנִיָּהם וְהָ בְּרֵאשִׁים.

בנימין אופנהיימר, "היסטוריה ואסכטולוגיה בספר מיכה", בית מקרא ז (תשכ"ג), עמ' 52

מדובר כאן על התכנסותה של שארית ישראל בתוך חומות ירושלים (ב, 12-13; ד, 14). הם סגורים ומסוגרים בתוך העיר. מסביב לירושלים התאספו גויים וצבאותיהם ושמו עליה מצור (4, 11, 12, 14)...

הנבואות הפוליטיות האקטואליות פותחות, לדעתי, בב, 12-13. מאמר זה קשור לסיום הנבואה על קיבוץ גלויות (ד, 6-7) ואל ראשית הנבואה הבאה (8-9) על ידי דימוי הצאן. ה"שער" דרכו יצא הצאן אינו שער הגולה (מרטי) ולא "מבואות הגבול" (ולהאוזן) ואף לא שער ארצם (קויפמן), כי אם שערי העיר הנצורה. מכאן של"שארית" שבנבואות הפוליטיות משמעות קונקרטיית ברורה: שארית תושבי יהודה, שברחו לתוך עיר הבירה. הפורץ אשר עתיד לצאת לפני הצאן (ב, יג-טו) איננו ה' כי אם מלך יהודה.

מיכה ד

6 בַּיּוֹם הַהוּא נֹאֵם ה'
 אֶסְפֶּה הַצִּלְעָה וְהַנְּדָחָה אֶקְבְּצָה וְאֲשֶׁר הִרְעִיתִי.
 7 וְשִׁמְתִי אֶת הַצִּלְעָה לְשֵׂאֵרֵי וְהִנְהִלָּאָה לְגוֹי עֲצוּם
 וּמֶלֶךְ ה' עֲלֵיהֶם בְּהַר צִיּוֹן מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.
 8 וְאַתָּה מִגְדֵּל עֵדֶר עֲדִיף תֵּאֲתָה
 וְבָאָה מִמְּשָׁלָה הָרֵאשִׁינָה מִמְּלַכַת לְבַת יְרוּשָׁלַם.